

In de jaren vijftig ontstond binnen de PvdA grote verdeeldheid over de Koude Oorlogspolitiek. De samenwerking binnen de NAVO ging veel sociaal-democraten te ver. ‘Socialisme zonder atoombom’ was de leus van de nieuw opgerichte linkse Pacifistisch Socialistische Partij in 1957. De nieuwe concurrentie op de linkerflank werd een belangrijk zorgkindje voor de PvdA.

AUTEUR Bram Mellink

Verder lezen

Joost Divendal en Arnold Koper e.a. (red.), Nederland, links en de Koude Oorlog. Breuken en bruggen (Amsterdam 1982).

Jacques Hofman en Paul Denekamp, Ontwapenend. Geschiedenis van 25 jaar PSP (Amsterdam 1982).

Frits Rovers, Voor recht en vrijheid. De Partij van de Arbeid en de Koude Oorlog 1946-1958 (Amsterdam 1994).

Theo van Tijn, ‘Koude Oorlog in de PvdA. Het Sociaal Democratisch Centrum 1955-1959’, in: Bertus Willem Schaper e.a. (red.), Het verbleekte ideaal. De linkse kritiek op de sociaal-democratie in Nederland (Amsterdam 1982) 69-77.

Frank Zuijdam, Tussen wens en werkelijkheid. Het debat over vrede en veiligheid binnen de PvdA in de periode 1958-1977 (Amsterdam 2001).

Koude Oorlogspolitiek

In 1955 werd het Sociaal-Democratisch Centrum (SDC) opgericht, een kleine linkse pressiegroep binnen de PvdA. De leden van het SDC kwamen uit verschillende delen van de partij, maar deelden dezelfde zorg. De naoorlogse Nederlandse sociaal-democratie was naar hun mening te gouvernementeel, te volgzaam, te weinig socialistisch geworden. De internationale politiek van de PvdA, gekant tegen de Sovjet-Unie en gericht op samenwerking binnen de NAVO, was daarvan voor veel SDC’ers het levende bewijs.

Het SDC verzette zich tegen de Koude Oorlogspolitiek die de PvdA rond het midden van de jaren vijftig voerde. Onder invloed van de Tweede Wereldoorlog was de sociaal-democratische visie op internationale politieke betrekkingen ingrijpend veranderd. Tijdens het interbellum had de SDAP zich ingezet voor een ‘neutrale’ buitenlandse politiek van Nederland. Verenigd onder het ‘gebroken geweertje’, bepleitten SDAP’ers een pacifistische politiek, gericht op afzijdigheid in internationale conflicten. Na de oorlog nam de PvdA afstand van deze politiek. De opmars van de totalitaire Sovjet-Unie, die door veel sociaal-democraten werd gevreesd, betekende volgens buitenlandwoordvoerder Jacques de Kadt dat Nederland niet langer aan de kant kon blijven staan. Slechts door effectieve internationale samenwerking kon de totalitaire dreiging van de Sovjet-Unie worden afgewend. Westerse militaire samenwerking binnen de NAVO was daarom geboden, ter verdediging van de westerse vrijheid en democratie.

De angst voor deze dreiging uit het oosten was niet verwonderlijk. Tijdens de oorlog hadden veel PvdA’ers de gevolgen van een totalitair systeem aan den lijve ondervonden. Intussen wonnen communisten internationaal terrein. In 1948 pleegde de Communistische

Partij van Tsjecho-Slowakije een staatsgreep in Praag. In november 1956 vielen Sovjettroepen Hongarije binnen om een einde te maken aan de Hongaarse Opstand. In het Koude Oorlogsklimaat van de jaren veertig en vijftig werd het ogenschijnlijke gemak waarmee het communisme zijn macht uitbreidde met grote zorg tegemoet gezien.

Hoewel leden van het SDC deze zorgen deelden, hadden zij moeite met de NAVO-samenwerking die daaruit volgde. In 1957 verenigden tegenstanders van de Koude Oorlogskoers van de PvdA zich zelfs in de Pacifistisch Socialistische Partij (PSP), een nieuwe linkse partij die met de leuze ‘socialisme zonder atoombom’ de kiezer tegemoet trad. Dergelijke sentimenten zetten bij het partijbestuur van de PvdA kwaad bloed. Het gaf de indruk dat de PvdA vóór de atoombom was, wat werd beschouwd als populistische politiek over een moeilijk vraagstuk. In dit klimaat verklaarde partijvoorzitter Evert Vermeer dat de SDC als ratten waren, die knaagden aan de wortels van de partij. Twee jaar later werd het SDC niet langer binnen PvdA-gelederen gedoogd.

Het SDC maakte deel uit van een bredere stroming die kritiek had op de vermeende verrechtsing van de PvdA. Tot die tijd had de PvdA, met de communisten, het gehele linker spectrum van de Nederlandse politiek afgedekt. Dat veranderde toen de PSP in 1959 met twee zetels in het parlement kwam. De linkse kritiek kreeg hierdoor meer gewicht. Het partijbestuur stelde een commissie in die zich opnieuw moest buigen over de standpuntbepaling van de sociaal-democraten inzake het oorlog- en vredesvraagstuk. Tot een radicale koerswijziging leidde dat evenwel niet. Pas in de jaren zestig zou de jongerenbeweging Nieuw Links de Koude Oorlogspolitiek van de PvdA opnieuw aan de orde stellen.